

MAREK KRZYSZTOF KOLASIŃSKI

ZASTOSOWANIE PRAWA ANTYMONOPOLOWEGO DO SPORTU W STANACH ZJEDNOCZONYCH

I. WPROWADZENIE

Problem relacji pomiędzy prawem antymonopolowym a działalnością sportową jest bardzo złożony. W. T. Champion stwierdza, że pojęcie zorganizowanego sportu można opisać przy pomocy oksymoronu „zmowa konkurencyjna” (*competitive cohesion*)¹. Bez konkurencji sport przestaje być interesujący, a jednocześnie nie do pomyślenia są zawody, które nie byłyby w jakiś sposób zorganizowane. Reguły określające kształt sportowej rywalizacji często oddziałują na stosunki handlowe². W doktrynie wskazuje się, że w żadnej innej sferze działalności gospodarczej swoboda przedsiębiorców nie jest równie silnie ograniczana³. Zasady regulujące działalność sportową stanowią zatem naturalny przedmiot zainteresowania prawa antymonopolowego.

W Stanach Zjednoczonych prawo antymonopolowe wywarło bardzo silny wpływ na sport i odcisnęło swe piętno m.in. na kwestii praw zawodników, swobodzie przenoszenia siedzib drużyn, a nawet na strukturze własnościowej lig. Pewne wyobrażenie o intensywności tego oddziaływania daje choćby to, że NFL – największej lidze footballu amerykańskiego – zarzuty naruszenia prawa antymonopolowego stawiano ponad sześćdziesiąt razy.

Przed sądami Stanów Zjednoczonych zbadania związane z badaną kwestią systematycznie pojawiają się od blisko stu lat. Dorobek europejskiej judykatury jest w tej sferze znacznie skromniejszy. Przed podjęciem próby udzielenia odpowiedzi na pytanie o dopuszczalność i zasady ingerencji unijnego prawa konkurencji w działalność sportową warto zatem zwrócić uwagę na doświadczenia amerykańskie.

II. ZARYS UNORMOWAŃ ANTYMONOPOLOWYCH ZNAJDUJĄCYCH ZASTOSOWANIE DO SPORTU

Rdzeń prawa antymonopolowego Stanów Zjednoczonych stanowi ustawa Shermana (Sherman Act 1890). W art. 1 stanowi ona, że „każda umowa,

¹ Por. W. T. Champion, *Sports Law*, New York 2005, s. 172.

² Por. S. F. Ross, S. Szymański, *Antitrust and Inefficient Joint Ventures: Why Sports Leagues Should Look More Like McDonald's and Less Like the United Nations*, „Marquette Sports Law Journal” 2005-2006, s. 258.

³ Por. L. P. Masteralexis, *Antitrust Law: Professional Sport Applications*, w: D. J. Cotten, J. T. Wolohan (red.), *Law for Recreation and Sport Managers*, Dubuque-Iowa 2007, s. 634.

związek w postaci trustu lub innej albo zmowa, stanowiąca ograniczenie handlu lub wymiany towarowej pomiędzy poszczególnymi stanami lub z państwami obcymi, uznawana jest za nielegalną. Każdy podmiot, zawierający jakąkolwiek umowę lub uczestniczący w jakimkolwiek związku lub w jakiegokolwiek znowie, uznawanych na mocy niniejszego artykułu za nielegalne, uznawany jest za winnego przestępstwa i w wypadku skazania podlega karze pieniężnej w wysokości nie przekraczającej stu milionów dolarów, jeżeli jest korporacją, lub miliona dolarów, jeżeli jest innym podmiotem, lub karze więzienia w wymiarze do lat dziesięciu, albo obu wymienionym karom, według uznania sądu⁴.

W myśl art. 2 ustawy Shermana: „każdy podmiot, który monopolizuje, usiłuje monopolizować lub zawiera z jakimkolwiek innym podmiotem związek lub porozumienie w celu monopolizowania jakiejkolwiek sfery handlu lub wymiany towarowej pomiędzy poszczególnymi stanami lub z państwami obcymi, uznawany jest za winnego przestępstwa i w wypadku skazania podlega karze pieniężnej w wysokości nie przekraczającej stu milionów dolarów, jeżeli jest spółką prawa handlowego, lub miliona dolarów, jeżeli jest innym podmiotem, lub karze więzienia w wymiarze do lat dziesięciu, albo obu wymienionym karom, według uznania sądu”⁵.

W uproszczeniu stwierdzić można, że w orzecznictwie wykształciły się dwa sposoby analizowania spraw antymonopolowych *rule of reason* i *per se*⁶. Szczególnie ciężkie i bezdyskusyjne przypadki naruszenia prawa antymonopolowego uznaje się za nielegalne *per se*. Legalność innych praktyk podlega ocenie przez pryzmat ich zgodności z kryterium „rozsądności”.

Cechą charakterystyczną prawa antymonopolowego Stanów Zjednoczonych jest to, że na płaszczyźnie jego egzekwowania największe znaczenie mają instrumenty prywatnoprawne. Zauważyć należy, że poszkodowanym na skutek antykonkurencyjnych praktyk przysługuje potrójne odszkodowanie, a ich sytuację wzmacnia szereg ułatwień dowodowych⁷. W systemie egzek-

⁴ „Section 1: Every contract, combination in the form of trust or otherwise, or conspiracy, in restraint of trade or commerce among the several States, or with foreign nations, is declared to be illegal. Every person who shall make any contract or engage in any combination or conspiracy hereby declared to be illegal shall be deemed guilty of a felony and, on conviction thereof, shall be punished by fine not exceeding \$ 100.000.000 if a corporation, or, if any other person, \$ 1.000.000, or by imprisonment not exceeding ten years, or both said punishments, in the discretion of the court”, *Pozaeuropejskie ustawy antymonopolowe*, Warszawa 1995, s. 31.

⁵ „Section 2: Every person who shall monopolize, or attempt to monopolize, or combine or conspire with any other person or persons, to monopolize any part of the trade or commerce among the several States, or with foreign nations, shall be deemed guilty of a felony, and, on conviction thereof, shall be punished by fine not exceeding \$ 100.000.000 if a corporation, or, if any other person, \$ 1.000.000, or by imprisonment not exceeding ten years, or both said punishments, in the discretion of the court”, *ibidem*, s. 32.

⁶ W bardziej rozbudowanej klasyfikacji wyróżnia się również *quick - look analysis*; por. W. T. Champion, *op. cit.*, s. 172.

⁷ Por. O'Donoghue, A. J. Padilla, *The Law and Economics of article 82 EC*, Oxford, Portland 2006, s. 739; A. P. Komninos, *EC Private Antitrust Enforcement. Decentralised Application of EC Competition Law by National Courts*, Oxford, Portland 2008, s. 10; D. J. Gerber, *Private enforcement of competition law: a comparative perspective*, w: M. J. Möllers, A. Heinemann (red.), *The Enforcement of Competition Law in Europe*, New York 2007, s. 437-438.

wowania unijnego prawa konkurencji zdecydowanie dominują środki publiczne⁸.

W sferze działalności sportowej szczególne znaczenie mają dwa rodzaje ustawowych zwolnień spod ograniczeń wynikających z prawa antymonopolowego. Chodzi tu o tzw. *statutory labor exemption* oraz o *NFL* (National Football League) *exemption*. Pierwsze z nich wyrażone zostało w Clayton Act (1914) i w Norris LaGuardia Act (1932). Zgodnie z nim nie można kwestionować zgodności z ustawą Shermana samego istnienia związków zawodowych, w tym związków profesjonalnych zawodników oraz niektórych form aktywności związkowej⁹. Podkreślić przy tym należy, że zakres przedmiotowego zwolnienia nie obejmuje umów zawieranych między związkami zawodowymi a podmiotami niemającymi charakteru pracowniczego (*nonlabor parties*)¹⁰.

Pojęcie *NFL exemption* obejmuje kilka regulacji ustawowych, które jednoznacznie przesadzają o legalności działań ligi footballu amerykańskiego NFL dotyczących m.in. transmisji telewizyjnych i systemu tzw. *draftu*¹¹.

III. ZASTOSOWANIE PRAWA ANTYMONOPOLOWEGO DO BASEBALLU (*BASEBALL ANTITRUST EXEMPTION*)

Dla rozwoju orzecznictwa dotyczącego interwencji antymonopolowej w działalność sportową duże znaczenie miała walka zawodników baseballu o zniesienie rozwiązań ograniczających wysokość ich zarobków. Przedmiotem sporu były klauzule umowne, które trwale wiązały sportowców z klubami. Zakazywały one baseballistom m.in. podejmowania negocjacji z innymi zespołami niż te, dla których ostatnio grali (tzw. *reserve clause*) oraz przyznawały klubom prawo opcji dotyczące usług sportowców w kolejnym sezonie. Już pod koniec XIX w. baseballiści zaczęli kwestionować te rozwiązania. Początkowo bronili oni swego stanowiska na podstawie prawa zobowiązań¹², ale efektywność tej strategii podważyły zmiany, jakie do treści umów wprowadziły kluby¹³. Skłoniło to sportowców do podjęcia próby wykorzystania prawa antymonopolowego.

Pierwszym sporem, w którym pojawiło się pytanie o dopuszczalność stosowania ustawy Shermana do baseballu, była sprawa *American League*

⁸ Por. Zielona Księga Komisji Europejskiej, *Roszczenia o odszkodowanie za stosowanie praktyk ograniczających konkurencję i nadużywanie pozycji dominującej*, KOM (2005), Bruksela, 19 grudnia 2005 r.

⁹ Por. J. Hoffmeyer, *Fourth Down and an Appeal: The Nonstatutory Exemption to Antitrust Law in Claret v. Notional Football League*, „Sport Lawyers Journal” 2006, nr 13, s. 196.

¹⁰ Por. American Antitrust Institute, *Labor & Collective Bargaining*, dostępne na stronie: http://www.antitrustinstitute.org/Antitrust_Resources/Antitrust_EXEMPTIONS/Labor_Collective_Bargaining/index.ashx.

¹¹ Por. W. T. Champion, *op. cit.*, s. 190.

¹² Por. *Metropolitan Exhibition Co. v. Ewing*, 42 F. 198 (S.D.N.Y. 1890); *Metropolitan Exhibition Co. v. Ward*, 9 N.Y.S. 779 (N.Y. Sup. Ct. 1890); *Philadelphia Ball Club Limited v. Lajoie*, 51 A. 973 (Pa. 1902).

¹³ Por. G.M. Wong, *Essentials of Sports Law*, Westport – Connecticut, London 2002, s. 463.

*Baseball Club v. Chase*¹⁴. W tym przypadku sąd udzielił na nie odpowiedzi negatywnej¹⁵.

W późniejszym orzecznictwie ukształtowała się koncepcja *baseball antitrust exemption* (antymonopolowe zwolnienie baseballu). Rozstrzygnięciem, które stworzyło jej podwaliny, był wyrok w sprawie *Federal Baseball Club of Baltimore, Inc. v. National League of Professional Baseball Clubs*¹⁶. Sąd Najwyższy Stanów Zjednoczonych uznał, że ligi oraz zespoły baseballu nie są zaangażowane w międzystanowy handel i w związku z tym nie podlegają ograniczeniom wynikającym z prawa antymonopolowego.

Koncepcja *baseball antitrust exemption* została ugruntowana w wyrokach w sprawach *Toolson v. New York Yankees*¹⁷ oraz *Flood v. Kuhn*¹⁸. W pierwszym z tych sporów, ponad trzydzieści lat po orzeczeniu *Federal Baseball*, przed amerykańskim Sądem Najwyższym ponownie stało pytanie o legalność *reserve clause*. W tym przypadku zawodnicy podważali zgodność z prawem antymonopolowym regulacji, zgodnie z którymi właściciele drużyn mieli możliwość wpisania ich na specjalną listę. Sportowcy, których nazwiska na niej widniały, nie mogli nawet podejmować negocjacji z innymi zespołami niż te, w których ostatnio grali. Sąd ponownie przyznał rację klubom. Podstawą teoretyczną tego wyroku było to, że Kongres znał treść rozstrzygnięcia w sprawie *Federal Baseball* i nie podjął żadnych działań legislacyjnych. Sąd wywiódł stąd, że koncepcja *baseball antitrust exemption* została zaaprobowana przez ustawodawcę. Uznano, iż tylko interwencja Kongresu może doprowadzić do objęcia baseballu zakresem zastosowania Ustawy Shermana. Warto zauważyć, że z przedmiotowym rozstrzygnięciem nie zgodzili się sędziowie Burton i Reed. Stwierdzili oni, że baseball w oczywisty sposób spełnia przesłankę handlu między stanami (*interstate commerce*) oraz podkreślili, iż ustawodawca nigdy nie wyraził aprobaty dla wyłączenia tej dyscypliny spod ograniczeń wynikających z prawa antymonopolowego¹⁹.

Szczególnie ostre kontrowersje powstały wokół sprawy *Flood v. Kuhn*. Zarzut naruszenia ustawy Shermana został postawiony lidze i jej komisarzowi przez zawodnika o nazwisku Curt Flood. Sprzeciwił się on transferowi z zespołu, w którym występował przez jedenaście sezonów do drużyny Philadelphia Phillies. Zawodnik argumentował, że jego nowy klub znany był z postaw rasistowskich²⁰.

Spór trafił przed Sąd Najwyższy Stanów Zjednoczonych, który zdecydował się przyznać swojemu rozstrzygnięciu walor *certiorari*²¹. Uzasadnieniem tej decyzji była niepewność prawna, która wyniknęła z tego, iż w szeregu spraw dotyczących dyscyplin innych niż baseball potwierdzono dopuszczalność stosowania ustawy Shermana do sportu wyczynowego²². Wbrew linii

¹⁴ 149 N.Y.S. 6 (N.Y. Sup. Ct. 1914).

¹⁵ Por. G.M. Wong, op. cit., s. 463.

¹⁶ 259 U.S. 200 (1922).

¹⁷ 346 U.S. 356 (1953).

¹⁸ 407 U.S. 258 (1972).

¹⁹ Por. G. M. Wong, op. cit., s. 470.

²⁰ Ibidem.

²¹ Ibidem.

²² Por. pkt IV artykułu.

orzeczniczej dotyczącej innych dyscyplin, Sąd Najwyższy ponownie uznał, że prawo antymonopolowe nie znajduje zastosowania do baseballu. Sąd zgodził się wprawdzie z poglądem, iż przesłanka handlu między stanami została spełniona, ale stwierdził, że jedynie interwencja ustawodawcy mogłaby doprowadzić do uchylecia *baseball antitrust exemption*. J. J. Duquette analizując uzasadnienie przedmiotowego wyroku, opracowane przez sędziego Blackmuna, stwierdza, że jest ono świadectwem szczególnej kulturowej roli baseballu w Ameryce i porównuje je do „ekstrawaganckiej ody do baseballu” („testimonial to the cultural significance of baseball in America [...] ode to baseball was even more extravagant”)²³. Autor ten uważa, że Sąd Najwyższy jasno potwierdził, iż baseball w Stanach Zjednoczonych jest czymś wyjątkowym (*baseball is special*)²⁴.

Odmienność zasad dotyczących interwencji antymonopolowej w baseball od standardów obowiązujących na gruncie innych dyscyplin skłania amerykańską doktrynę i judykaturę do posługiwania się pojęciem „anomalii baseballowej” (*baseball anomaly*)²⁵.

W latach dziesięćdziesiątych zakres *baseball antitrust exemption* ciągle wzbudzał wątpliwości, które przekładały się na rozbieżności w orzecznictwie²⁶. Przełomowe znaczenie miało przyjęcie w 1998 r. Curt Flood Act²⁷. Ustawa ta nie uchyliła *baseball antitrust exemption*, ale znacząco zawężyła zakres jego zastosowania²⁸. Zgodnie z nią baseballistom występującym w Major League Baseball (MLB) przyznano takie same prawa, jakie na podstawie ustawy Shermana, przysługują zawodnikom innych dyscyplin. Curt Flood Act potwierdził natomiast, że poza zakresem relacji między zawodnikami grającymi w MLB a tą ligą zastosowanie prawa antymonopolowego do baseballu jest niedopuszczalne. Przykładowo wskazuje się na to, że na podstawie prawa antymonopolowego nie można zakwestionować legalności antykonkurencyjnych praktyk MLB wobec innych lig baseballu oraz jej decyzji dotyczących graczy amatorskich²⁹.

Badając antymonopolową anomalię baseballu, pamiętać należy, że dla układu sił między zawodnikami skupionymi w stowarzyszeniu MLBPA a właścicielami drużyn i ligą MLB duże znaczenie miały spory zbiorowe. Doprowadziły one do tego, że od 1972 r., na skutek strajków zawodników i decyzji o lockoutach podejmowanych przez właścicieli klubów, rozgrywki nie odbyły się (w różnym zakresie) aż ośmiokrotnie. Jak zauważa A. Epstein, wszystkie tego typu konfrontacje przynosiły sukces sportowcom i obecnie zarobki baseballistów są wyższe niż dochody zawodników występujących w innych amerykańskich profesjonalnych ligach³⁰.

²³ Por. J. J. Duquette, *Regulating the National Pastime*, Westport-Connecticut, London 1999, s. 68.

²⁴ Ibidem.

²⁵ Ibidem, s. 1.

²⁶ Por. *Piazza v. Major League Baseball*, 831 F. Supp. 420 (1993) oraz *Minnesota Twins Partnership v. State of Minnesota*, 592 N.W. 2d 847 (1999) – za: J. T. Gray, *Regulation of Sports Leagues, Teams, Athletes and Agents in the United States*, w: A. Caiger, S. Gardiner (red.), *Professional Sport in the European Union: Regulation and Re-regulation*, Hague 2000, s. 278-279.

²⁷ 15 U.S.C.A. § 27.

²⁸ Por. G. M. Wong, op. cit., s. 471.

²⁹ Ibidem, s. 2.

³⁰ Por. A. Epstein, *Sports Law*, b.m.w., Thomson, Delmar Learning 2003, s. 224.

IV. OGÓLNE ZASADY ZASTOSOWANIA PRAWA ANTYMONOPOLOWEGO DO DYSCYPLIN INNYCH NIŻ BASEBALL

Po zarysowaniu się koncepcji antymonopolowego zwolnienia baseballu problem dopuszczalności zastosowania ustawy Shermana pojawił się również w na gruncie innych dyscyplin. Wbrew oczekiwaniom organizacji sportowych, judykatura poszła w zupełnie innym kierunku niż omówiony wyżej wyrok w sprawie *Federal Baseball Club of Baltimore, Inc. v. National League of Professional Baseball Clubs*³¹.

W sprawie *United States v. International Boxing Club*³² Sąd Najwyższy Stanów Zjednoczonych stanął na stanowisku, że działalność w zakresie promocji boksu podlega ograniczeniom wynikającym z prawa antymonopolowego. W tę linię judykatury wpisuje się także wyrok w sprawie *Radovich v. NFL*³³, w którym za naruszenie prawa antymonopolowego uznano umieszczenie profesjonalnego zawodnika „na czarnej liście” (*blacklist*). Zakwestionowana decyzja była formą represji za wzięcie przez sportowca udziału w rozgrywkach konkurencyjnej wobec NFL ligi footballu amerykańskiego – All American Football Conference³⁴. W sprawie *Kapp v. NFL*³⁵ sąd stwierdził, że ograniczająca swobodę kontraktową sportowców rozwiązania stosowane przez NFL stanowią naruszenie ustawy Shermana³⁶.

W systemie amerykańskim prawo antymonopolowe jest stosowane wobec działalności sportowej w różnych konfiguracjach podmiotowych. Najczęściej przedmiotem interwencji są działania profesjonalnych lig sportów drużynowych. Nic nie stoi jednak na przeszkodzie badaniu przez pryzmat ustawy Shermana praktyk stosowanych przez stowarzyszenia organizujące rozgrywki w dyscyplinach indywidualnych, takich jak golf³⁷ czy tenis³⁸.

Z dużym zainteresowaniem spotykają się spory antymonopolowe nie dotyczące bezpośrednio praw zawodników. W tym kontekście wskazać można na konflikty powstające przy próbach przenoszenia siedzib klubów. W sprawie *Los Angeles Memorial Coliseum Commission v. NFL*³⁹ sąd przyjął, że uniemożliwienie przez ligę NFL przeniesienia zespołu było nielegalne. Rozstrzygnięcie to wywołuje kontrowersje, gdyż wskazuje się, że ligi mają uzasadniony interes w kontrolowaniu siedzib drużyn, gdyż ich zmiany podważają przywiązanie kibiców do ligi i zespołów⁴⁰.

³¹ Por. J. G. Hylton, *Why Baseballs Antitrust Exemption Still Survives*, „Marquette Sports Law Journal” 1998-1999, nr 9, s. 400.

³² 348 U.S. 236 (1955).

³³ 231 F. 2d 620 (9th Cir. 1956).

³⁴ Por. S. C. Backman, *NFL Players Fight for Their Freedom: The History of Free Agency in the NFL*, „Sports Lawyer Journal” 2002, nr 9, s. 8.

³⁵ 390 F. Supp. 73 (N.D. Cal. 1974).

³⁶ Por. G. M. Wong, op. cit., s. 450.

³⁷ *Blalock v. Ladies Professional Golf Association*, 359 F. Supp. 1260 (N.D. Ga 1973).

³⁸ *Gunter Harz Sports, Inc. v. United States Tennis Association*, 665 F.2d 222 (8 Cir. 1981); *Heldman v. United States Lawn Tennis Association*, 354 F. Supp. 1241 (S.D.N.Y. 1973).

³⁹ F. 2d 1381 (9th Cir.), cert. denied, 469 U.S. 990 (1984).

⁴⁰ Por. G. M. Wong, op. cit., s. 454.

Warto również zwrócić uwagę na spory między ligami. W sprawach *American Football League v. NFL*⁴¹ oraz *USFL v. NFL*⁴² z roszczeniami odszkodowawczymi wobec największej ligi futbolu amerykańskiego wystąpiły mniejsze stowarzyszenia organizujące rozgrywki w tej dyscyplinie. W pierwszym z tych przypadków sąd nie dopatrywał się w ogóle naruszenia ustawy Shermana i stwierdził, że NFL ma naturalny monopol w miastach będących siedzibami zrzeszonych w niej zespoły. W drugim ze wskazanych sporów ustalono wprawdzie, że naruszenie prawa antymonopolowego przez NFL miało miejsce, ale poszkodowanemu przyznano jedynie symboliczne odszkodowanie.

NFL poniosła natomiast porażkę w sprawie, jaką wytoczyła jej liga piłkarska *North American Soccer League*⁴³. *Second Circuit* orzekł, że obowiązujący właścicieli drużyn skupionych w NFL zakaz angażowania się w jakiegokolwiek inne przedsięwzięcia sportowe jest sprzeczny z stawą Shermana. Sąd zbadał sprawę stosując *rule of reason* i stwierdził, że antykonkurencyjne skutki przedmiotowej regulacji nie są w żaden sposób usprawiedliwione⁴⁴.

V. POZAUSTAWOWE ZWOLNIENIE UKŁADÓW ZBIOROWYCH (NON-STATUTORY LABOR EXEMPTION)

Badając rozwój orzecznictwa dotyczącego interwencji antymonopolowej w działalność sportową, należy również zwrócić uwagę na spory, których przedmiotem były układy zbiorowe zawierane między związkami zawodników a ligami. Jak zauważa L. P. Masteralexis, w porozumieniach takich znajdują się klauzule, które potencjalnie mogą być uznane za sprzeczne z ustawą Shermana „umowy, związki w postaci trustu lub innej albo zmowy, stanowiące ograniczenie handlu” („contract, combination in the form of trust or otherwise, or conspiracy, in restraint of trade”)⁴⁵. Jak wskazano w punkcie I artykułu, porozumienia takie nie mieszczą się w zakresie *statutory labor exemption*. W judykaturze problem napięcia istniejącego na przedmiotowej płaszczyźnie rozwiązuje się przy pomocy koncepcji pozaustawowego zwolnienia układów zbiorowych (*non-statutory labor exemption*). Zgodnie z nią, w orzecznictwie Sądu Najwyższego⁴⁶ ukształtowanym poza sferą sportu przyjmuje się, że postanowienia układów zbiorowych nie stanowią naruszenia prawa antymonopolowego, o ile:

- podmiot, który poniósł szkodę na skutek „ograniczenia handlu” jest stroną układu zbiorowego,
- badane klauzule dotyczą kwestii stanowiących obowiązkowy przedmiot negocjacji (*mandatory subject of bargaining*), takich jak godziny pracy, wynagrodzenie i inne warunki zatrudnienia,

⁴¹ 323 F. 2d 124 (4th Cir. 1963).

⁴² 842 F. 2d 1335 (2d Cir. 1988).

⁴³ 670 F. 2d 1249 (2d Cir.), *cert. denied*, 459 U.S. 1079 (1982).

⁴⁴ Por. G. M. Wong, *op. cit.*, s. 461.

⁴⁵ Por. L. P. Masteralexis, *op. cit.*, s. 634.

⁴⁶ Por. *Allen Bradley Co. v. Local Union No. 3, International Brotherhood of Electrical Workers*, 325 U.S. 797 (1945); *Amalgamated Meat Cutters & Butcher Workmen of North America v. Jewel Tea Co.*, 381 U.S. 676 (1965); *United Mine Workers v. Pennington*, 381 U.S. 657 (1965).

– układ został zawarty przez działające w dobrej wierze podmioty, które są niezależne i posiadają porównywalną siłę negocjacyjną (*bona fide arm's lenth bargaining*)⁴⁷.

Podstawą tej linii orzecznictwa jest pogląd, że intencją prawodawcy tworzącego prawo antymonopolowe nie było zachwianie pokoju społecznego (*labor peace*), którego osiągnięciu służą, zawierane zgodnie z zasadami prawa pracy, układy zbiorowe⁴⁸. W doktrynie zwraca się uwagę, że z orzecznictwa nie wynika jasno, jakie praktyki są objęte zwolnieniem poza ustawowym⁴⁹.

Konstrukcja *non-statutory labor exemption* znalazła zastosowanie do sportu w sprawie *Mackey v. NFL*⁵⁰, w której grupa zawodników podważała legalność tzw. *Rozelle Rule*. Zgodnie z tą zasadą, klub zatrudniający wolnego sportowca, czyli takiego, który nie miał obowiązującego kontraktu, musiał zrekompensować to jego poprzedniemu zespołowi. Rekompensata ta mogła przybierać postać świadczenia pieniężnego, odstąpienia prawa do wyboru nowego zawodnika w procedurze draftu lub transferu innych sportowców. Liga footballu amerykańskiego NFL twierdziła, że kwestionowane rozwiązanie było elementem układu zbiorowego, a zatem powinno być uznane za zgodne z ustawą Shermana. Sąd przyznał rację sportowcom stwierdzając, że *Rozelle Rule* była rozwiązaniem nieproporcjonalnym, które nie zostało wynegocjowane przez podmioty o porównywalnej sile negocjacyjnej (*bona fide arm's lenth bargaining*)⁵¹.

Zastosowanie badanej konstrukcji umożliwiło natomiast skuteczną obronę poglądu o legalności rozwiązań ograniczających swobodę transferową hokeistów w sprawie *McCourt v. California Sport Inc.*⁵² Sąd uznał, że w tym przypadku sporne mechanizmy były przedmiotem zaciętych negocjacji.

Jednym z węzłowych zagadnień dotyczących *non-statutory labor exemption* jest kwestia okresu obowiązywania tego zwolnienia. W wyroku w sprawie *Bridgeman v. NBA*⁵³ sąd uznał, że nie kończy się on niezwłocznie po wygaśnięciu układu zbiorowego ani nawet po dojsciu do impasu w rokowaniach dotyczących nowego porozumienia. W orzeczeniu tym wskazano jednak również, że badane zwolnienie nie ma charakteru bezterminowego.

Temporalny zakres poza ustawowego zwolnienia układów zbiorowych został jeszcze rozszerzony w orzeczeniu *Powell v. NFL*⁵⁴. *Eighth Circuit* stanął na stanowisku, że strony układu zbiorowego po upływie czasu jego obowiązywania mają obowiązek prowadzenia rokowań oraz stwierdził, że zastosowanie prawa antymonopolowego jest wyłączone aż do wygaśnięcia „stosunku zbiorowych negocjacji” („until a collective bargaining relationship no longer exist”)⁵⁵. W zdaniu odrębnym do analizowanego wyroku sędzia Lay zauważył, że

⁴⁷ Por. G. M. Wong, op. cit., s. 473; L. P. Masteralexis, op. cit., s. 634.

⁴⁸ L. P. Masteralexis, op. cit., s. 634.

⁴⁹ Por. J. Hoffmeyer, op. cit., s.197.

⁵⁰ 543 F. 2d 606 (8th Cir. 1976).

⁵¹ Por. S. E. Backman, op. cit., s. 15 i 16.

⁵² 600 F. 2d 1193 (6th Cir. 1979).

⁵³ 675 F. Supp. 960 (D.N.J. 1987).

⁵⁴ 930 F. 2d 1293 (8th Cir. 1989).

⁵⁵ Por. S. C. Backman, op. cit., s. 26.

doprowadził on do tego, że jedyną skuteczną drogą do ochrony interesów sportowców jest „decertyfikacja” – zrzeczenie się przez związek zawodników kompetencji do zawierania układów zbiorowych⁵⁶. Sportowcy postanowili zrealizować tak zarysowaną taktykę. NFPLA zrezygnowała ze statusu reprezentanta graczy footballu amerykańskiego w rokowaniach zbiorowych, co umożliwiło sportowcom skuteczne wystąpienie z roszczeniami antymonopolowymi. W wyroku w sprawie *McNiel v. NFL*⁵⁷ sąd stanął na stanowisku, że pozaustawowe zwolnienie układów zbiorowych nie ma zastosowania, gdyż zawodnicy nie są reprezentowani przez związek, a zatem nie istnieje żaden stosunek zbiorowych negocjacji („no bargaining relationship existed”⁵⁸). Sukcesem sportowców zakończyły się też sprawy *Jackson v. NFL*⁵⁹ oraz *White v. NFL*⁶⁰.

G. M. Wong stwierdza, że decertyfikacja pozostaje najsukuteczniejszym środkiem umożliwiającym sportowcom uniknięcie zarzutu istnienia pozaustawowego zwolnienia układów zbiorowych⁶¹.

VI. KONCEPCJA *SINGLE ENTITY*

Badając amerykańskie prawo antymonopolowe wskazać należy, że przesłanką zastosowania art. 1 ustawy Shermana jest zawarcie „umowy, związku w postaci trustu lub innej albo zmywy”⁶². K. N. Hylton stwierdza, że w przypadkach, w których nie da się ustalić zawarcia porozumienia, nie można mówić ani konspiracji, ani o naruszeniu art. 1 ustawy Shermana⁶³. Unormowanie to nie może zatem znaleźć zastosowania w przypadkach, w których budząca spory praktyka jest realizowana przez jeden podmiot gospodarczy (*single entity*). W tym miejscu warto wskazać, że w sprawach sportowych najczęściej zastosowanie znajduje właśnie art. 1 ustawy Shermana. Podkreślić należy również, że – jak stwierdzono w wyroku w sprawie *Copperweld Corp. v. Independence Tube Corp*⁶⁴ – kolektywne ograniczenia konkurencji na gruncie art. 1 ustawy Shermana traktuje się bardziej surowo, aniżeli zachowania jednostronne, których legalność określa art. 2 („concerted activity subject to § 1 is judged more sternly than unilateral activity under § 2”). Pomimo iż po wydaniu wyroku w sprawie *Copperweld Corp. v. Independence Tube Corp.* rozbieżności dotyczące surowości interwencji antymonopolowej na gruncie art. 1 i 2 ustawy Shermana zostały ograniczone, to jednak w dalszym ciągu łatwiej bronić zgodności konkretnej praktyki z art. 2 niż z art. 1⁶⁵.

⁵⁶ Por. G. M. Wong, op. cit., s. 477.

⁵⁷ 790 F. Supp. 871 (D. Minn. 1992).

⁵⁸ G. M. Wong, op. cit., s. 478.

⁵⁹ 802 F. Supp. 226 (D. Minn. 1992).

⁶⁰ 836 F. Supp. 1458 (D. Minn. 1993).

⁶¹ Por. G. M. Wong, op. cit., s. 480; *Brown v. Pro. Football Inc.*, 518 U.S. 231 (1996).

⁶² *Pozaeuropejskie...*, s. 31.

⁶³ Por. K. N. Hylton, *Antitrust Law, Economic Theory & Common Law Evolution*, Cambridge 2003, s. 166.

⁶⁴ 467 U.S. 752 (1984).

⁶⁵ Por. A. I. Gavil, *Copperweld 2000: The Vanishing Gap Between Section 1 and 2 of the Sherman Act*, „Antitrust Law Journal” 68, 2000-2001, s. 88; P. E. Areeda, P. E. Hovenkamp, *Fundamentals of Antitrust Law*, Austin, Boston, Chicago, New York, The Netherlands 2005, § 22.05d, 67-68.

Po to, aby uniknąć zarzutu naruszenia art. 1 ustawy Shermana, amerykańskie zawodowe ligi zaczęły podnosić, iż stanowią jedną całość gospodarczą (*single entity*). Spektakularne porażki na tej płaszczyźnie poniosła liga footballu amerykańskiego NFL⁶⁶.

W sprawie *North American Soccer League v. NFL*⁶⁷ *Secound Circuit* stanął na stanowisku, że drużyny tworzące NFL są odrębnymi jednostkami, które współpracują w ramach *joint venture*, co umożliwiło wykorzystanie art. 1 ustawy Shermana. W sprawie *Los Angeles Memorial Coliseum Commission v. NFL*⁶⁸ sąd stwierdził, iż każda z drużyn samodzielnie ponosi ciężar strat, które wygenerowała, i że każdy z zespołów ma wyłączne prawo do zysków jakie osiągnął. Podkreślono również, że zespoły footballu amerykańskiego mają własną tożsamość. Na tej podstawie sąd oddalił argument, w myśl którego cała liga NFL stanowi *single entity*.

Nieco inną wymowę ma orzeczenie w sprawie *Chicago Professional Sport Limited Partners*⁶⁹. W tym przypadku sąd wyraził przekonanie, że z dotychczasowego orzecznictwa nie wynika jasno, jakie przesłanki muszą być spełnione, aby można było zakwalifikować ligę jako *single entity*. *Seven Circuit* uznał, iż kwestia ta powinna być rozstrzygana indywidualnie w każdej konkretnej sprawie (*case-by-case or practice-by-practice*). Odnosząc się do przypadku NBA sąd stanął na stanowisku, że liga ta może działać jako *single entity* nakładając na kluby ograniczenia dotyczące transmisji telewizyjnych, a być pozbawiona tej cechy i występować w charakterze *joint venture* na płaszczyźnie sporów dotyczących transferów zawodników. *Seven Circuit* nie zajął jednak stanowiska odnośnie tego, czy w konkretnym przypadku NBA działała jako *single entity*⁷⁰.

Pod wpływem opisanej wyżej linii orzeczniczej, nowo powstające ligi amerykańskie, takie jak Women's National Bascetball Association (WNBA), Major League Soccer (MLS), Womens United Soccer Association (WUSA) i Arena Football League (AFL) zaczęły przyjmować strukturę, która odpowiada charakterystyce *single entity*⁷¹. W sprawie *Fraser v. Major League Soccer*⁷² sąd stwierdził, że liga piłkarska MLS stanowi jedną całość gospodarczą, a w związku z tym nie znajduje wobec niej zastosowania art. 1 ustawy Shermana. Oparciem dla tego stanowiska było m.in. to, że MLS zorganizowana została jako scentralizowana spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, która jest właścicielem wszystkich zespołów. Podkreślono również, że ludzie przysługiwały wszelkie prawa własności intelektualnej oraz dochody z biletów⁷³.

⁶⁶ Por. G. M. Wong, op. cit., s. 481.

⁶⁷ 670 F. 2d 1249 (1982).

⁶⁸ 726 F. 2d 1381 (9th Cir.) cert. Denied, 469 U.S. 990 (1984).

⁶⁹ F. Supp. 1336 (1991).

⁷⁰ Por. L. P. Masteralexis, op. cit., s. 632.

⁷¹ Por A. Epstein, op. cit., s. 223.

⁷² 97 F. Supp. 2d 130 (D. Mass. 2000).

⁷³ Por. L. P. Masteralexis, op. cit., s. 632; G. M. Wong, op. cit., s. 482.

VII. ZASTOSOWANIE PRAWA ANTYMONOPOLOWEGO DO SPORTU AMATORSKIEGO

Judykatura Stanów Zjednoczonych stosunkowo szybko przyjęła, że zasadą jest, iż prawo antymonopolowe znajduje zastosowanie do sportu profesjonalnego. Zagadnieniem wywołującym poważne wątpliwości przez wiele lat było natomiast to, czy ograniczeniom wynikającym z Ustawy Shermana podlega również sport amatorski.

G. M. Wong zauważa, że w przeszłości związki prowadzące rozgrywki sportowe na poziomie college'u z powodzeniem broniły stanowiska, w myśl którego prawo antymonopolowe nie znajduje wobec nich zastosowania. Oparciem dla tego poglądu było zapatrywanie, iż działalność wskazanych podmiotów nie spełniała, wymaganej przez ustawę Shermana, przesłanki ograniczenia handlu lub wymiany towarowej (*trade* lub *commerce*) oraz to, że są one organizacjami *nonprofit*, a ich podstawowym celem jest edukacja. Ta linia rozumowania zaczęła być kwestionowana przez sądy na początku lat siedemdziesiątych ubiegłego wieku⁷⁴.

W sprawie *Amateur Softball Ass'n v. United States*⁷⁵ sąd orzekł, że stowarzyszenie organizujące amatorskie rozgrywki *softballu* podlega ograniczeniom wynikającym z prawa antymonopolowego pomimo tego, że zasadniczy cel jego działalności nie ma charakteru komercyjnego. W podobnym kierunku idzie wyrok w sprawie *Tondas v. Amateur Hockey Ass'n of United States*⁷⁶.

Największa organizacja sportu amatorskiego w Stanach Zjednoczonych – *National Collegiate Athletic Association* (NCAA) – skutecznie broniła się przed roszczeniami antymonopolowymi niemal do połowy lat osiemdziesiątych. Warto przy tym zauważyć, że już w sprawach *Hennessey v. NCAA* (1977)⁷⁷ i *Justice v. NCAA* (1983)⁷⁸ sądy badały legalność praktyk NCAA przez pryzmat *rule of reason*. E. A. Seiken stwierdza, że stanowiło to znaczące osłabienie NSAA na płaszczyźnie prawa antymonopolowego⁷⁹.

Przełomowe znaczenie przypisuje się sprawie *NCAA v. Board of Regents*⁸⁰. Przedmiot sporu stanowiły, nakładane przez NSAA, ograniczenia dotyczące sprzedaży praw telewizyjnych do transmisji meczy footballu amerykańskiego. Rozwiązania te były niekorzystne dla najsilniejszych uczelnianych klubów, które w 1977 r. powołały College Football Association (CFA). Organizacja ta, łamiąc zasady narzucone przez NSAA, w interesie swoich członków, podjęła negocjacje ze stacją telewizyjną NBC. NCAA, której partnerem telewizyjnym była stacja ABC, zagroziła zespołom skupionym w CFA zastosowaniem środków dyscyplinarnych. Skłoniło to University of Oklahoma oraz University of Gorgia

⁷⁴ Por. G. M. Wong, op. cit., s. 486.

⁷⁵ 467 F. 2d 312 (10th Cir. 1972).

⁷⁶ 438 F. Supp. 310 (W.D.N.Y. 1977).

⁷⁷ 564 F. 2d 1136 (5th Cir. 1977).

⁷⁸ 577 F. Supp. 356 (D.Ariz. 1983).

⁷⁹ Por. E. A. Seiken, *The NCAA and the Courts*, w: C. E. Quirk (red.), *Sports and the Law*, New York-London 1996, s. 58; por. też *English v. NCAA*, 439 So. 2d 1218 (La.Ct. App. 1983).

⁸⁰ 468 U.S. 85 (1984).

do postawienia NSAA zarzutów naruszenia ustawy Shermana. Rozpatrując przedmiotową sprawę, Sąd Najwyższy Stanów Zjednoczonych uznał, że zakwestionowane rozwiązania powinny być badane przy wykorzystaniu *rule of reason*. Wskazał on przy tym, że NCAA ograniczała podaż na rynku praw telewizyjnych, co prowadziło do podwyższenia cen. To ustalenie postawiło przed NSAA wysokie wymagania dotyczące wykazania obiektywnego uzasadnienia spornych praktyk. Sąd stwierdził, że NSAA ich nie spełniło i w związku z tym naruszyło prawo antymonopolowe⁸¹.

G. M. Wong zauważa, że z wyroku w sprawie *NCAA v. Board of Regents* wywieść można, iż działalność NSAA dla potrzeb analizy antymonopolowej nie powinna być traktowana jednolicie. W przypadkach, w których reguluje ono czysto amatorską działalność sportową (np. ustalając limit stypendiów dla zawodników), nie dochodzi do naruszenia ustawy Shermana. Inaczej sytuacja wygląda, gdy NCAA podejmuje się regulowania handlu (*commerce*)⁸².

Zarysowana linia judykatury została utrwalona w wyroku w sprawie *Law v. NCAA*⁸³. W tym przypadku sąd wyraził zapatrywanie, że wystarczającą przesłanką do stwierdzenia naruszenia Ustawy Shermana był fakt sztucznego zaniżania przez NCAA zarobków asystentów trenerów.

Podkreślić należy przy tym, że sądy amerykańskie ze zrozumieniem podchodzą do konieczności respektowania szczególnych cech sportu amatorskiego. W sprawie *Adidas Am., Inc. v. NCAA*⁸⁴ za zgodne z prawem antymonopolowym uznano ustanowione przez NCAA regulacje, które ograniczały dopuszczalną wielkość reklam na strojach zawodników. Sąd podkreślił, że utrzymywanie spornych zasad znajduje uzasadnienie w dążeniu do ograniczenia komercjalizacji sportu amatorskiego⁸⁵. Podobną wymowę mają orzeczenia w sprawach *Banks v. NCAA*⁸⁶ i *Hairston v. Pacific 10 Conference*⁸⁷.

VIII. UWAGI KOŃCOWE

Jedną ze stałych tendencji widocznych w ewolucji prawa Stanów Zjednoczonych jest systematyczne poszerzanie zakresu interwencji antymonopolowej w działalność sportową. Zjawisku temu towarzyszy duża ostrożność sądów w stosowaniu ustawy Shermana w przypadkach, w których zarysowuje się niebezpieczeństwo wywołania zaburzeń w działalności sportowej. Generalnie rzecz ujmując stwierdzić można, że stosowanie amerykańskiego prawa antymonopolowego nie wpływa negatywnie na funkcjonowanie sportu.

⁸¹ Por. E. A. Seiken, op. cit., s. 59.

⁸² Por. G. M. Wong, op. cit., s. 488; M.J. Mitten, *Applying Antitrust Law to NCAA Regulation of „Big Time” College Athletics: the Need to Shift from Nostalgic 19th and 20th Century Ideals of Amateurism to the Economic Realities of the 21st Century*, „Marquette Sports Law Journal” 11, 2000-2001, s. 3 i 4.

⁸³ 134 F. 3d 1010 (10th Cir. 1998).

⁸⁴ 64 F. Supp. 2d 1097 (D. Kan. 1999).

⁸⁵ Por. G. M. Wong, op. cit., s. 489.

⁸⁶ 977 F. 2d 1081 (7th Cir. 1992).

⁸⁷ 101 F. 3d 1315 (9th Cir. 1996).

Zarówno reguły funkcjonowania sportu, jak i metodologia oraz aksjologia prawa antymonopolowego w Stanach Zjednoczonych i w Europie są podobne. Unijna judykatura powinna korzystać z doświadczeń amerykańskich. Odwołanie się do nich może być bardzo użyteczne niemal we wszystkich sporach dotyczących interwencji unijnego prawa konkurencji w działalność sportową.

Tytułem przykładu wskazać można na żywo dyskutowaną w Europie kwestię dopuszczalności badania zgodności z prawem antymonopolowym środków dyscyplinarnych stosowanych przez związki sportowe. Europejski Trybunał Sprawiedliwości w sprawie *Meca-Medina i Majcen*⁸⁸ z 18 lipca 2006 r. orzekł, że „fakt, że przepis ma charakter czysto sportowy, nie skutkuje wyłączeniem osoby wykonującej działalność, którą ten przepis reguluje, czy też podmiotu, który go wydał, z zakresu stosowania traktatu”⁸⁹. W piśmiennictwie pojawiły się alarmistyczne opinie, iż przedmiotowe orzeczenie otworzy puszkę Pandory⁹⁰. Zauważyć należy, że w Stanach Zjednoczonych środki dyscyplinarne są oceniane przez pryzmat prawa antymonopolowego i nie prowadzi to do nieprawidłowości.

dr Marek Krzysztof Kolasieński
Uniwersytet Mikołaja Kopernika
w Toruniu

APPLICATION OF THE U.S. ANTITRUST LAW TO SPORT

Summary

The paper analyses the relationships between sports activity and antitrust law in the United States antitrust law. It focuses on the tension existing between sport and antitrust. Each sport, and professional sport in particular, must be organised in some way, but the rules concerning the organisation of sports events often limit competition and are therefore a natural subject of interest of antitrust law.

The first part of the paper describes the antitrust legal regulation which may be applied to sport. In this context the baseball antitrust exemption is discussed and general rules of application of antitrust law to sports other than baseball are presented. The meaning of the notion of non-statutory labour exemption and the issue of a single entity defence is also mentioned. Finally, the relationship between antitrust and amateur sport is analysed.

The U.S. legal system tends to favour a wider application of antitrust law to sports. At the same time US courts are aware that too far-reaching intervention of antitrust law may disturb sports activity. It is further recommended that the experiences of the U.S. antitrust law should be taken into account in European jurisdiction.

⁸⁸ C-519/04.

⁸⁹ Punkt 27 wyroku.

⁹⁰ Por. S. Colucci, *Sport in the EU Treaty: In the Name of Specificity and Autonomy*, w: *The Future of Sports Law in the European Union*, R. Blanpain (red.), Alphen 2008, s. 32.

